

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Komparace trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí

Bakalářská práce

Autor: Petra Fišerová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	Petra Fišerová
Osobní číslo:	P121282
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Název tématu:	Komparace trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí
Zadávající katedra:	Katedra sociální patologie a sociologie

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce se zabývá komparací trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí. U trestu smrti se zaměřuje převážně na jeho historii na našem území, pozitiva a negativa výkonu tohoto trestu. Práce se zároveň snaží přiblížit zacházení s doživotně odsouzenými vězni, podmínky výkonu trestu odnětí svobody na doživotí a jeho specifika. Bakalářská práce využívá metody analýzy dokumentů a dotazníkového šetření.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce:

Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. et Mgr. Tereza Raszková
Katedra sociální patologie a sociologie

Datum zadání bakalářské práce:

7. 2. 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

22. 4. 2015

L. S.

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

PhDr. Václav Bělík, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Mgr. et Mgr. Tereze Raszkové za velmi ochotný přístup a cenné rady k práci. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, že se zúčastnili mého výzkumného šetření. A samozřejmě rodině za finanční podporu.

Anotace

FIŠEROVÁ, Petra. *Komparace trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí*. Hradec Králové, 2015. 45 s. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra sociální patologie a sociologie.

Bakalářská práce se zabývá doživotním trestem odnětí svobody a trestem smrti. V první kapitole práce jsou nejprve ujasněny základní pojmy k tématu. U trestu odnětí svobody na doživotí se práce snaží přiblížit jeho výkon, specifika či problematiku doživotně odsouzených vězňů u nás. Výkon doživotního trestu je konkrétněji popsán ve Věznici Valdice, která je nejpřísněji střeženou věznicí v České republice. U trestu smrti je blíže popsán jeho vývoj od starověku až po současnost na našem území. Dále je přiblížena problematika absolutního trestu. V poslední kapitole teoretické části, práce provádí komparaci obou zmíněných trestů, které spolu úzce souvisí. Vysvětluje pozitiva i negativa obou trestů a snaží se tím pomoci čtenáři ujasnit si názor na tuto problematiku. V empirické části práce využívá dotazníkového šetření k bližšímu poznání výkonu doživotního trestu u nás z pohledu příslušníků Vězeňské služby České republiky.

KLÍČOVÁ SLOVA: trest, trestu odnětí svobody, trest odnětí svobody na doživotí, trest smrti, komparace

Annotation

FIŠEROVÁ, Petra. *Comparison of capital punishment and imprisonment for life*. Hradec Králové, 2015. 45 s. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové, Faculty of Education, Department of Social Pathology and Sociology.

The bachelor thesis deals with life imprisonment and the death penalty. In the first chapter of the writing, the basic terminology of the topic is explained. It discusses the specifics and problematics of prisoners sentenced for life in our state. The process of serving the sentence is better explained in the Valdice Penitentiary, which is the most guarded prison in the Czech Republic. Concerning the death penalty, its evolution from the ancient ages to the current day in our country is described. Also, the problematics of the absolute punishment are depicted. In the final chapter of the theoretical part, the thesis compares both of the aforementioned sentences, which closely relate to each other. It explains positive and negative sides of both sentences and tries to help the reader to form an opinion about the topic. In the empirical part of the work, a questionnaire construction is used for better understanding of serving the life imprisonment in the Czech Republic presented from the point of view of the correctional officers of the Prison Service of the Czech Republic.

KEY WORDS: the punishment, prison sentence, life imprisonment, capital punishment, comparison

OBSAH

ÚVOD	8
1 OBECNÉ POJETÍ TRESTU	9
1.1 Pojem trestu	9
1.2 Účel, funkce a druhy trestů	9
2 TREST ODNĚTÍ SVOBODY	12
3 TREST ODNĚTÍ SVOBODY NA DOŽIVOTÍ.....	16
3.1 Trest odnětí svobody na doživotí a lidská práva	16
3.2 Výkon doživotního trestu odnětí svobody	17
Věznice Valdice	20
3.3 Problematika doživotně odsouzených vězňů	21
4 TREST SMRTI	23
4.1 Vývoj trestu smrti na našem území	23
4.2 Problematika trestu smrti	25
5 KOMPARACE TRESTU SMRTI A TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY NA DOŽIVOTÍ	26
5.1 Argumenty pro a proti trestu smrti	26
5.2 Pozitiva a negativa doživotního trestu odnětí svobody	28
6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	30
6.1 Projekt výzkumného šetření	30
6.2 Stanovení hypotéz	31
6.3 Výsledky výzkumného šetření	32
6.4 Ověření hypotéz	39
6.5 Shrnutí výzkumného šetření.....	40
ZÁVĚR.....	42
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	43
PŘÍLOHA.....	45

ÚVOD

Tématem bakalářské práce jsou trest odnětí svobody na doživotí a trest smrti. Téma bylo zvoleno pro specifčnost uvedených trestů. Oba tresty spolu úzce souvisí a každá společnost uskutečňuje jiný způsob trestání, ať už podle víry, zvyků či vývoje dané společnosti. Trest smrti spolu s doživotním trestem jsou často společností diskutovaná témata, nejen u nás. Ovšem trestu smrti vždy bylo věnováno více pozornosti a trest odnětí svobody na doživotí zůstával spíše opomíjen.

Důvodem pro vybrání zvoleného tématu bakalářské práce je souvislost se studovaným oborem, a také osobní zájem o tuto problematiku. Cílem teoretické části bakalářské práce je nejprve vysvětlit pojem trest, jeho účel a funkce. Vysvětlit samotný výkon trestu odnětí svobody u nás, a poté se hlouběji věnovat trestu odnětí svobody na doživotí a trestu smrti. U doživotního trestu jsou vysvětlena jeho specifika, právní úprava a výkon na našem území. U trestu smrti je popsán jeho vývoj u nás. Na konci teoretické části je samozřejmostí porovnání obou zmíněných trestů, jejich pozitiva a negativa. V praktické části práce je provedeno dotazníkové šetření. Dotazníky byly předkládány příslušníkům Vězeňské služby České republiky (dále VS ČR), kteří pracují ve věznicích se zvýšenou ostrahou ve Valdicích a každodenně pracují s osobami doživotně odsouzenými.

Cílem bakalářské práce je zmapovat trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí a oba tresty vzájemně porovnat. Dále přiblížit specifika výkonu práce příslušníků Vězeňské služby ČR, kteří pracují s doživotně odsouzenými vězni.

K vypracování bakalářské práce bylo zapotřebí použití převážně penologické literatury a dalších odborných knih, které souvisí s tématem práce (například Navrátilová či Kalvodová se věnuje trestu odnětí svobody na doživotí). Dalším předpokladem pro vypracování práce bylo použití právních předpisů, které upravují oblast výkonu trestu.

Práce je určena pro každého, koho zajímá uvedená problematika a chce se o ní více dozvědět. Může si ji předčíst každý, kdo někdy přemýšlel nad trestem smrti a doživotním trestem. Zaujmout by mohl hlavně dotazník, který byl dán k vyplnění příslušníkům Vězeňské služby České republiky, zaměřený na práci s doživotně odsouzenými vězni. Práce může čtenáři pomoci ujasnit si, zda je zastáncem či odpůrcem trestu smrti nebo trestu odnětí svobody na doživotí.

1 OBECNÉ POJETÍ TRESTU

Na začátek je nejprve nutné definovat, co pojem trest vlastně vyjadřuje, jaký je jeho účel a funkce ve společnosti. Orientace v těchto základních pojmech je nezbytná pro proniknutí do problematiky trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí.

1.1 Pojem trestu

„Trest je zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání. Trest, právní následek činu, na němž lpí vina, spočívá v právní újmě, a ta je pachatelem činu pocíťována jako zlo a podle vůle zákonodárce má být jako taková přijímána“. (Navrátilová, 2010, s. 9)

Sochůrek v jedné ze svých učebnic píše, že trest je jedním ze základních výchovných prostředků. V celospolečenském (sociálním) kontextu je pojem trestu používán jako významný obranný mechanismus před chováním, které porušuje stanovené sociální normy. V penologickém smyslu má trest dvě základní roviny:

- ochrana společnosti před pachateli trestných činů,
- náprava pachatele trestného činu. (Sochůrek, 2007)

1.2 Účel, funkce a druhy trestů

„Účelem výkonu trestu odnětí svobody je zacházení s odsouzeným, které směřuje k tomu, aby měl odsouzený možnost pracovat, kulturně se rozvíjet a vzdělávat, aby našel uspokojení v práci, v prospěšném využívání volného času a ve slušném soužití se všemi ostatními lidmi. Tyto vlastnosti a sebekázeň by měl rozvíjet i po propuštění a žít dále jako řádný občan.“ (Bajcura, 1999, s. 92)

K účelu trestu se vyjadřuje také Kalvodová. Podle ní se v průběhu historického vývoje se vytvořily určité teoretické koncepce účelu trestu nazývané jako teorie absolutní, relativní a smíšené. **Teorie absolutní** pokládají za právní důvod trestu, pouze samotný trestný čin. Jediným smyslem trestu je odplata. **Relativní teorie** trestu na rozdíl od teorií absolutních spojují s trestem určitý účel, v němž nacházejí i právní důvod trestu. Smyslem trestu je odstrašení, obava, polepšení. **A smíšené teorie** se snaží najít východisko z protikladu mezi teoriemi absolutními a relativními, usilují o spojení odplatné i účelové funkce trestu. (Kalvodová, 1995)

Vedle účelu trestu rozlišujeme také jeho funkci. Dle Raszkové a Hoferkové máme tyto

funkce trestu:

- **odplatná (vyrovnávací)** – jejím úkolem je emocionální uspokojení poškozeného vůči pachateli, z historického hlediska je nejstarší (oko za oko),
- **regulativní (ochranná)** – účelem této funkce je ochrana společnosti před nebezpečným deviantním chováním prostřednictvím ukládáním sankcí pachatelům trestných činů,
- **preventivní** – spočívá především v neodvratitelnosti trestu jako takového,
- **represivní** – izolace pachatele od společnosti,
- **restorativní** – snaží se o znovuobnovení, nápravu narušeného sociálního vztahu mezi pachatelem a poškozeným,
- **výchovná** – uvedená funkce se zaměřuje převážně na nápravu pachatele,
- **morální** – myšlenka potrestání zla a nastolení spravedlnosti, i když v současnosti této funkci není přikládána velká důležitost. (Raszková, Hoferková, 2013)

Dále se podíváme, jaké druhy trestů (včetně trestu odnětí svobody) pro potencionální pachatele stanovuje Trestní zákoník u nás. Jiné tresty než jaké jsou níže uvedeny, nemůže soud pachateli uložit. Pachateli trestného činu ovšem může být uloženo více trestů najednou.

Trestní zákoník (dále TZ) č. 40/2009 Sb., v § 52 stanovuje druhy trestů. Za spáchané trestné činy může soud uložit tyto tresty:

- odnětí svobody,
- domácí vězení,
- obecně prospěšné práce,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- zákaz činnosti,
- zákaz pobytu,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,
- ztráta vojenské hodnosti,
- vyhoštění.

Trestem odnětí svobody se podle § 52 TZ rozumí:

- a) nepodmíněný trest odnětí svobody,

- b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
- c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Zvláštním typem trestu odnětí svobody je podle již zmíněného paragrafu výjimečný trest. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 52) Výjimečným trestem je u nás trest odnětí svobody nad 15 až do 25 let a doživotí, kterému se podrobně věnuje třetí kapitola bakalářské práce.

Následující kapitola se zaměřuje na samotný nepodmíněný trest odnětí svobody a jeho výkon u nás. Zkráceně popisuje jeho vývoj či typy věznic, kam může být pachatel trestného činu umístěn.

2 TREST ODNĚTÍ SVOBODY

Trest odnětí svobody je neužívanější formou potrestání pachatele trestného činu. O trestu odnětí svobody rozhoduje soud. Trest odnětí svobody spočívá v tom, že je pachatel zbaven své osobní svobody, tzn. je po rozhodnutí soudu uvězněn na určitou dobu na určeném místě. Je to nejpřísnější forma trestu a velmi zasahuje do lidské svobody a práv jedince.

Navrátilová v jedné ze svých publikací popisuje vývoj trestu odnětí svobody. Začíná již od starověku. Ve starověku byl trest odnětí svobody pouze okrajovou záležitostí. Bylo nutné střežit jen odsouzené, kteří čekali na smrt, na vykonání exekuce. Ani ve středověku neexistovala ještě vězení tak, jak je známe dnes. První vězení, alespoň vzdáleně podobné tomu dnešnímu, byly zakládány až koncem 16. století. V 18. století, v době osvícenství, se začala projevovat nová ideologie, kterou představovalo reformní hnutí zdůrazňující důstojnost a nedokonalost člověka, ukázalo tvrdost trestního zákona a procesu, ale zároveň bojovalo proti krutosti trestů a podmínkám ve věznicích. K rozvoji vězeňství došlo až v 19. století. Výkon trestu se však ještě velmi lišil od současného výkonu. V plné šíři se humanitární hnutí projevilo až ve 20. století a přispělo tak k upuštění od vězení jako pracovních kázní. Začaly se projevovat především rehabilitační a resocializační (znovuzačleňující) cíle. (Navrátilová, 2010)

Výkon trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody (dále VTOS) upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Dále je upraven Vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody.

„Činnost věznic se řídí nařízeními generálního ředitele a metodickými pokyny ředitelů odborů generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Všechny tyto dokumenty jsou na podmínky konkrétní věznice rozpracovány ve Vnitřním řádu věznice, který vydává její ředitel.“ (Sochůrek, 2007, s. 36)

Hlavními zásadami výkonu trestu podle § 2, odst. 1 a 2 zákona č. 169/1999 Sb., je, že:

- „trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti,

- s odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“ (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 2)

Účelem výkonu trestu odnětí svobody je samozřejmě ochrana společnosti před pachateli trestných činů a zabránění recidivě (opakování) kriminálního chování pachatele.

„Do výkonu trestu odnětí svobody může být odsouzený přijat pouze na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu odnětí svobody. Také na základě vydané výzvy soudu k nastoupení do výkonu trestu nebo příkazu soudu k dodání odsouzeného do výkonu trestu.“ (Černíková, 2008, s. 96)

Nařízení vyhotovuje příslušný soud. Soud také rozhodne, do jaké ze čtyř typů věznic bude odsouzený umístěn.

Typy věznic

V § 8 zákona č. 169/1999 Sb., je uvedeno rozdělení věznic. Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti. Máme čtyři základní typy věznic:

- s dohledem,
- s dozorem,
- s ostrahou,
- se zvýšenou ostrahou. (Zákon č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 8)

Současná Koncepce o rozvoji českého vězeňství, která měla mapovat rozvoj vězeňství u nás do roku 2015, měla za jeden z cílů, zjednodušit typy věznic. Měly být rozděleny pouze na dva typy - s dozorem a ostrahou. Ovšem zatím k žádným změnám nedošlo.

V § 55, odst. 1 Trestního zákoníku stojí, že „nepodmíněný trest odnětí svobody se ukládá nejvýše na 20 let, jestliže nejde o mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody, ukládání trestu odnětí svobody pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny či výjimečný trest.“ (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 55)

Diferenciace odsouzených

V některých věznicích jsou specializovaná oddělení pro specifické skupiny odsouzených, kteří se nějakým způsobem liší od ostatních. Specializovaná oddělení mají usnadnit práci

zaměstnancům Vězeňské služby ČR a také zabránit například zneužívání slabších odsouzených silnějšími odsouzenými. Jedná se např. o duševně, mentálně či fyzicky postižené, mladistvé nebo ženy. Diferenciace odsouzených, jak ji stanovuje zákon, je uvedena níže.

Rozdělení odsouzených je obsaženo v § 7 zákona č. 169/1999 Sb. Odsouzení jsou ve věznicích umístěni odděleně podle těchto pravidel:

- muži od žen,
- mladiství od dospělých,
- prvověžněni od recidivistů,
- odsouzení za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za nedbalostní trestné činy
- zvlášť odsouzení s duševní poruchou, poruchou chování, uložené ochranné léčení a zabezpečovací detence
- odsouzení trvale pracovní nezařaditelní od ostatních. (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 7)

Odsouzení jsou ve věznicích dále rozdělováni do skupiny, které nazýváme vnitřní diferenciací skupiny. Tyto vnitřní skupiny si více přiblížíme níže.

Vnitřní diferenciací skupiny

„Odsouzení jsou ve věznicích zařazováni v rámci vnitřní diferenciací do skupin, které tvoří lidé s podobnými zájmy, charaktery, stupněm narušenosti nebo profesí. Odsouzení z jedné diferenciací skupiny jsou zařazováni na stejná pracoviště a ubytovny. Snaha o tvorbu stejnorodých skupin je dána více důvody bezpečnostními, než pedagogicko-psychologickými. Na první pohled má tato tendence viditelný efekt. Vzdaluje se však někdy poněkud situaci, která na odsouzené čeká po propuštění.“ (Bajcura, 1999, s. 116)

Dle Raszkové a Hoferkové jsou ve věznicích tři postupné skupiny vnitřní diferenciací, které tvoří systém pozitivní motivace. Vnitřní diferenciací má za úkol prohloubit individualizovaný přístup k odsouzeným a motivovat je k pozitivním postojům k výkonu trestu. Do první skupiny patří odsouzení, se kterými nejsou žádné problémy a aktivně plní své povinnosti. Do druhé skupiny již patří odsouzení s problémy při plnění povinností a dodržování pravidel. A do třetí patří ti, kteří své povinnosti neplní, nedodržují pravidla a byli již opakovaně kázeňsky trestáni. (Raszková, Hoferková, 2013)

O zařazení do konkrétní skupiny rozhoduje ředitel věznice. Odsouzený může být přeřazen do horší či lepší vnitřní diferenciacní skupiny.

Třetí kapitola se již konkrétně zaměřuje na doživotní trest odnětí svobody. Přibližuje jeho specifika a samotný výkon tohoto výjimečného trestu u nás.

3 TREST ODNĚTÍ SVOBODY NA DOŽIVOTÍ

Dne 2. května 1990 byla přijata novela trestního zákona, která s účinností od 1. července téhož roku zrušila trest smrti jako absolutní trest a opětovně po 34 letech zavedla trest odnětí svobody na doživotí do našeho systému trestně právních sankcí. Dále Kalvodová dodává, že stejně jako trest smrti i doživotní trest odnětí svobody má své zastánce i odpůrce. A problematice doživotního odnětí svobody prý bylo v naší i zahraniční literatuře v minulosti věnováno poměrně málo pozornosti v porovnání s trestem smrti, který představuje stále často diskutované téma. Tématu doživotního trestu je také nutné věnovat značnou pozornost, jelikož je tento trest natolik specifický a vyvstává s ním řada otázek a problémů. (Kalvodová, 1995)

Trest odnětí svobody na doživotí v našem systému trestů nyní svou povahou představuje výjimečný trest, který je udělován za závažné trestné činy. Kalvodové chápe výjimečnost trestů tak, že se jimi musí reagovat na mimořádné případy kriminálního jednání, avšak v souladu s trestněprávními zásadami. Ve většině Evropských států byl trest smrti zrušen a nahrazen doživotním trestem odnětí svobody. Kalvodová píše, že si země uvědomily negativa trestu smrti, avšak každý stát si musí ponechat prostředek k ochraně svých občanů před pachateli nejtěžších trestných činů, u kterých není možná náprava či polepšení. (Kalvodová, 1995)

3.1 Trest odnětí svobody na doživotí a lidská práva

Suchý ve své knize tvrdí, že v souvislosti s doživotním trestem odnětí svobody je často kladena otázka, zda tento trest není v rozporu se základními lidskými právy. Doživotní trest bývá nazýván „sociálním trestem smrti“ či „trestem smrti na splátky“. Zatímco trest smrti ničí život najednou, trest odnětí svobody na doživotí tak činí postupně. (Suchý, 1991)

Zacházení s odsouzenými je v České republice prováděno v souladu s Listinou základních práv a svobod i doporučeními Rady Evropy. Podle těchto doporučení jsou vydána Evropská vězeňská pravidla, která musí být dodržována. (Sochůrek, 2007)

Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky. Všechny zákony a jiné právní normy musí být v souladu s touto listinou. Článek 6 Listiny základních práv a svobod říká, že každý má právo na život a nikdo nesmí být života zbaven, tedy trest smrti se nepřipouští. Článek 7 stanovuje, že nikdo nesmí být mučen, ani podroben krutému či ponižujícímu zacházení nebo trestu. A podle článku 8 Listiny, je osobní svobody zaručena a nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než stanovuje zákon. Zatknout

obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Kromě obecných ustanovení a základních lidských práv a svobod, dále Listina stanovuje politická práva, práva národnostních a etnických menšin, hospodářská, sociální a kulturní práva a právo na soudní a jinou právní ochranu. Kde je například stanoveno, že jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy a tresty se ukládají podle zákona. (Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod)

Evropská vězeňská pravidla (dále EVP) byla schválena v roce 1987, a nastoupila tak na místo předchozích Standardních minimálních pravidel. Kalvodová EVP charakterizuje jako soubor pravidel respektujících a zaručujících lidskou důstojnost. Vycházejí z moderních vězeňských programů. Pravidla jsou založena na základních principech, mezi které patří například:

- materiální a morální podmínky ve vězení, které zabezpečují respektování lidské důstojnosti,
- řád aplikovat nestranným způsobem, nesmí se činit rozdíly v zacházení,
- cílem vězněného režimu je uchovat zdraví, důstojnost a pozitivně rozvíjet,
- kvalifikovaný a zkušený personál,
- respektovat individuální práva vězňů,
- s pravidly se mají seznámit jak pracovníci, tak odsouzení.

Za značný nedostatek EVP Kalvodová považuje, že se speciálně nevyjadřují k výkonu doživotního trestu, neboť odsouzení k doživotí představují specifickou kategorii vězňů a je třeba jim věnovat zvláštní pozornost. (Kalvodová, 1995)

Mezi instituce, které dohlíží na dodržování lidských práv a svobod patří například Amnesty International, Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku, Komise pro lidská práva OSN či Mezinárodní výbor Červeného kříže. (Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby)

Další, kdo se podílí na ochraně práv osob, je veřejný ochránce práv. Ten je v České republice od roku 2000 a řídí se zákonem č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

3.2 Výkon doživotního trestu odnětí svobody

Základním právním předpisem upravujícím výkon trestu odnětí svobody je zákon č. 169/1999. Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů a vyhláška 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole). Také zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční stráž

České republiky se dotýká oblasti trestu odnětí svobody a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů.

V § 95-97 vyhlášky č. 345/1999 Sb., je upraven výkon doživotního trestu odnětí svobody. Je zde stanoveno, že doživotně odsouzení vykonávají trest zásadně v oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením. Pracují zpravidla uvnitř věznice. Může jim být umožněno v době stanovené vnitřním řádem věznice navštěvovat kulturní a společenské místnosti, které jsou společné s dalšími odsouzenými. V průběhu vycházek mohou být poutáni, ale pouze ve zvlášť odůvodněných případech. Vyhláška se vyjadřuje i k návštěvám. Návštěvy odsouzených jsou prováděny zpravidla za přímého dohledu příslušníka Vězeňské služby. Dále již není výkon doživotního trestu touto vyhláškou specificky upraven. (Vyhláška č. 354/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody)

Trest odnětí svobody na doživotí pachatel vykonává v nejpřísnějším typu věznice, tedy ve věznici se zvýšenou ostrahou. V tomto typu se odsouzení musí pohybovat organizovaně, pod dohledem příslušníka Vězeňské služby. Odsouzení nemají povolený jakýkoli volný pohyb uvnitř věznice.

Samotný nástup do výkonu trestu odnětí svobody je bezesporu velmi náročnou životní situací. Odsouzený přichází do neznámého prostředí, kde bude trávit veškerý svůj čas. Při nástupu musí odsouzený také projít řadou prohlídek a vyšetření. Níže si samotný nástup do výkonu trestu odnětí svobody přiblížíme.

Podrobněji popisují nástup do vězení Raszková a Hoferková. Každý odsouzený při nástupu do výkonu trestu musí nejprve projít přes nástupní oddělení. Na tomto oddělení se provede osobní prohlídka a prohlídka věcí odsouzeného, které si vzal do výkonu trestu. Je podroben vstupní lékařské prohlídce, seznámen se svými právy a povinnostmi a s řádem věznice. Po všech vyšetřeních je generálním ředitelstvím umístěn do konkrétní věznice. Samozřejmostí je i vypracování komplexní zprávy o odsouzeném od odborných zaměstnanců věznice. A odsouzenému je stanoven program zacházení. (Raszková, Hoferková, 2013)

Program zacházení tvoří pracovní povinnosti, vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity a oblasti utváření vnějších vztahů.

Bližší program zacházení popisuje například Černíková. Pracovní aktivity obsahují především zaměstnávání či práce potřebná k zajištění každodenního chodu věznice. Vzdělávací aktivity jsou vzdělávací aktivity realizované vzdělávacím střediskem Vězeňské služby; dokončení základní vzdělání či profesní příprava, vzdělávání je vedené či kontrolované zaměstnanci Vězeňské služby nebo se odsouzení mohou vzdělávat v korespondenčních kurzech. Do speciálně výchovných aktivit spadají terapeutické aktivity,

sociálněprávní poradenství a trénink zvládnání vlastní agresivity. Zájmové aktivity jsou nejrůznější formy individuální či skupinové zájmové činnosti, kde se u odsouzených rozvíjí schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti. A aktivity zaměřené na utváření vnějších vztahů se snaží rozvíjet kontakty s vnějším světem u odsouzených. (Černíková, 2008)

V § 17, 19 a 24 zákona o výkonu trestu odnětí svobody je upravena oblast odesílání a přijímání korespondence, návštěvy či přijetí balíčku ve vězení. Vycházky se uskutečňují na 1 h denně. Návštěvy může odsouzený přijmout jednou měsíčně na tři hodiny a maximálně mohou přijít čtyři osoby (osoby blízké). V případě dobrého chování se návštěvy mohou protáhnout až na 5 hodin. Dobré chování odsouzeným umožňuje i další výhody, například televizor na cele. Balíček může odsouzený přijmout 1x za šest měsíců a nesmí vážit více než 5 kilogramů. Může neomezeně přijímat a odesílat korespondenci, ale písemnosti jsou kontrolovány pověřenými zaměstnanci věznice. Naopak za špatné chování a neplnění povinností může být odsouzenému udělen kázeňský trest či může být umístěn na oddělení kázeňských trestů. (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 17, 19, 24)

Výkon výjimečného trestu je v současné době prováděn ve věznicích se zvýšenou ostrahou – **věznice Mírov, Valdice, Karviná a Opava**, kde jsou umístěny doživotně odsouzené ženy. Dále ve věznicích s ostrahou, kde jsou stavebně a technicky přizpůsobené oddělení pro výkon doživotního trestu – Věznice Rýnovice a Horní Slavkov.

Ke dni 20. 10. 2014 máme podle webových stránek Vězeňské služby ČR **celkem 46 doživotně odsouzených osob**. Z celkového počtu jsou doživotně odsouzené tři ženy. (Rychlá fakta, Vězeňská služba ČR, © 2014, online)

Je nutné dodat, že i když je vězeň odsouzený k trestu odnětí svobody na doživotí, musí se mu, podle Suchého ponechat reálná naděje, že po určité době (i po delší době), může být z výkonu tohoto trestu propuštěn. (Suchý, 1991)

Protože bez této šance by se doživotí, jak píše Kalvodová, stalo skutečně „sociálním trestem smrti“ či „trestem smrti na splátky“, také trestem vysoce nehumánním s negativními důsledky bezvýchodnosti. (Kalvodová, 1995)

Podle § 88, odst. 5 Trestního zákoníku „může být osoba odsouzená k výjimečnému trestu odnětí svobody na doživotí podmíněně propuštěna až po nejméně dvaceti letech výkonu tohoto trestu, nehrozí-li s ohledem na okolnosti činu, za který byla odsouzena, a povahu její osobnosti opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu.“ (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů, § 88)

Věznice Valdice

Věznice Valdice je věznicí typu ostraha a zvýšená ostraha a také má i dvě specializovaná oddělení. Je situována v objektu kartuziánského kláštera a nachází se kousek od města Jičín. Je nutné dodat, že Valdická věznice je nejpřísněji střeženou věznicí u nás pro tresty od 10 let až na doživotí. Také funguje jako nástupní oddělení pro všechny doživotně odsouzené vězně. Věznice Valdice má 48 míst pro doživotně odsouzené vězně a celková kapacita věznice je 1092 míst. (Věznice Valdice, Vězeňská služba ČR, © 2012, online)

„Do Valdic jsou umístováni odsouzení muži s delšími tresty, recidivisté a jinak nebezpeční odsouzení. Odsouzení jsou v celách o výměře devět metrů čtverečních po jednom. V každé místnosti je záchod oddělený zástěnou či umyvadlo s teplou a studenou vodou. Celé oddělení je elektronicky monitorováno po čtyřicet hodin denně. Vztahují se na ně veškerá práva a povinnosti, které mají ostatní vězni. Doživotní vězni jsou umístěni v prvním poschodí po jednom vězni na cele a vězni podléhající režimu se zvýšenou ostrahou jsou ubytováni v celách po jednom či dvou ve druhém poschodí.“ (Navrátilová, 2010, s. 78)

Nyní se ve Valdické věznicí nachází kolem 20 doživotně odsouzených vězňů. Jelikož jde o vězně s dlouhodobým trestem a mohlo by hrozit, že odsouzený naváže bližší vztahy s personálem věznice. Odsouzení věznice střídají. Každé tři měsíce mění věznice, aby se změnilo prostředí a personál. Tento systém se nazývá systém rotace.

Navrátilová v jedné ze svých publikací, kde se zabývá výjimečným trestem, přikládá režim dne doživotně odsouzeného ve Valdické věznicí:

6.00	budíček
6.25	sčítání osob
6.35	snídaně, kontrola cely
7.45-12.00	hodinová vycházka na dvoře 7x7 metrů, osobní volno
12.00	oběd
12.30-13.00	výdej pošty
13.00-16.30	osobní volno, vycházka
16.30	večeře
17.00-18.30	osobní volno
18.30	sčítání osob
19.30-21.30	osobní volno
21.30-22.00	osobní hygiena
22.00	večerka (Navrátilová, 2010)

3.3 Problematika doživotně odsouzených vězňů

Trest odnětí svobody na doživotí je nejdéletrvající trestem a v souvislosti s dlouhodobými tresty vyvstává řada otázek a problémů. Negativní bývají především důsledky dlouhodobého uvěznění odsouzených. Jedná se o sociální či ekonomické dopady dlouhodobých trestů na společnost, ale také na samotnou osobnost odsouzeného.

Podle Karabce v jedné z prací Institutu pro kriminologii a sociální prevenci je uvedeno, že „dlouhodobé tresty, zejména pak výjimečné tresty odnětí svobody uložené na dobu od 15 do 25 let a na doživotí, trvale limitují volnou ubytovací kapacitu věznic a výkon těchto trestů je spojen se značnými náklady při nezbytné péči o přestárle vězně.“ (Karabec a kol., 2004, s. 6)

Dále práce uvádí, že vzhledem ke stále se zvyšující početnosti vězeňské populace je trvale zpochybňována účinnost trestních sankcí a na věznění je nazíráno jako na faktor ještě více devastující osobnost pachatele a jeho recidivu spíše podporující než omezující.

Prokazatelně negativními vlivy uvěznění jsou: přerušení pozitivních sociálních vazeb s původním prostředím (rodina, přátelé), přerušení pracovních aktivit a vztahů, vyklouznutí z běžného života spojené s problémovým opětovným začleněním zpět do společnosti. Také potlačení individuality odsouzeného, což může vést ke ztrátě pocitu odpovědnosti za vlastní rozhodování či k převzetí vězeňských norem (tzv. prisonizace). Výzkumy, které provádějí psychiatři a kliničtí psychologové, je opakovaně zjišťováno, že u dlouhodobě vězněných osob se lze velmi často setkat s duševními poruchami, např. neurózami a psychózami jako důsledkem uvěznění, a tyto duševní poruchy po propuštění z vězení ztěžují začleňování jimi postižené osoby do jakéhokoliv sociálního prostředí. (Karabec a kol., 2004)

Dle Coyleho se v posledních letech zvyšuje počet ukládání dlouhodobých trestů, což vede k většímu zájmu o to, jak s těmito vězni zacházet. Vláda či veřejnost většinou automaticky takového vězně bere jako více nebezpečného, ohrožujícího veřejnost a proto má být i maximálně střežen. Ovšem není žádný důkaz pro tvrzení, že vězni s dlouhodobými tresty jsou nebezpečnější než ostatní odsouzení. Například doživotně odsouzení nevykazují obecně více disciplinárních trestů než ostatní. Naopak. Mají často pozitivnější hodnocení než vězni s kratšími tresty. Nelze tedy potvrdit, že by tito odsouzení byli s větší pravděpodobností rozvratným prvkem nebo se chovali výhrušněji i při vhodném zacházení, jen kvůli délce jejich trestu. Často jsou doživotně odsouzení starší, než je průměrný věk ve věznici a také se často jedná o prvotrestané, kteří svou oběť předtím znali. A protože většinou neznají přesné konečné datum svého propuštění a závisí i na dobrém chování, nemají zájem dělat ve vězení

problémy. Ovšem stále platí, že se najdou vězni s dlouhodobými tresty a doživotními tresty, kteří jsou vysoce nebezpeční. S takovými musí být zacházeno velmi zodpovědně ze strany personálu věznice, aby nedošlo k ohrožení jak veřejnosti, tak samotných pracovníků a ostatních vězňů. (Coyle, 2002)

V následující kapitole se zaměříme na trest smrti. Trest smrti byl u nás sice zrušen a nahrazen doživotním trestem, ale oba tresty jsou úzce spojeni. Přiblížíme si trest smrti podrobněji, jeho vývoj na našem území a problematiku absolutního trestu.

4 TREST SMRTI

Trest smrti je též nazýván nejvyšším trestem či trestem absolutním. Lidstvo tento trest provází již od nepaměti. Odsouzený je za svůj trestný čin usmrčen (popraven) dle platného trestního zákona. Ovšem každá země k trestu smrti přistupuje jinak. Ve většině států Evropy byl absolutní trest zrušen a nahrazen tresty doživotními.

Podle Navrátilové nemá trest odnětí svobody zdaleka tak dlouhou tradici jako trest smrti. V prvotních společnostech byl trest smrti univerzálním trestem. Uplatňoval se jako prostředek pro odstranění pachatele ze společnosti. Způsoby poprav byly různorodé a často byly prováděny veřejně. Velmi běžně byly používány mrzačící tresty, bičování či mučení. Jinou formou absolutního trestu pak bylo zapuzení a vyhnanství. Trest smrti byl po dlouhou část lidské historie nejužívanějším trestem a teprve v relativně nedávné době byl ve frekvenci užívání nahrazen tresty odnětí svobody. (Navrátilová, 2010)

Pokud se podíváme do současnosti, tak například Amnesty International ve svých údajích uvádí, že v roce 2013 se konaly popravy v celkem 22 zemích světa, což je o jednu více než v předchozím roce. Stále pokračuje trend snižování počtu zemí, které k nejvyššímu trestu přistupují v posledních 20 letech. Tento pokrok byl v minulém roce zaznamenán ve všech částech světa. Jen devět zemí světa popravovalo pravidelně každý rok v uplynulých pěti letech. Celkový počet provedených poprav za rok 2013 byl 778, ovšem bez Číny, kde nejsou počty jasné. Na konci roku 2013, byl trest smrti zrušen v právních předpisech pro všechny trestné činy v 98 zemích světa a 140 zemí zrušilo trest smrti v právních předpisech nebo praxi. (Amnesty International, © 2014, online)

U nás byl trest smrti zrušen v roce 1990. V roce 1991 byl též výslovně zakázán v článku 6 Listinou základních práv a svobod. Poslední exekuce u nás byla vykonána v roce 1989.

4.1 Vývoj trestu smrti na našem území

Jak uvádí Raszková a Hoferková trest smrti převládal především ve starověku, dále pak převládaly tělesné tresty a otroctví. Koncepti trestu ve starověku ovládala myšlenka odplaty a cílem trestu bylo především způsobit bolest a utrpení.

Ve středověku byl trest smrti univerzálním trestem, který byl považován za prostředek odplaty či jako nástroj na odstrašení potencionálních pachatelů. Spolu s trestem smrti byly užívány mrzačící tresty, pokuty či ztráta cti. Do 14. století byly ještě užívány tzv. ordály (boží

soudy). Byly to iracionální důkazní prostředky, které užívali duchovní a prováděly se vodou či železem. (Razzková, Hoferková, 2013)

Podle Černíkové zůstával zachováván jistý symbolismus a stopy kolektivního výkonu trestu smrti se objevovaly ještě ve 12. a 13. století (např. kamenování celou osadou). V poslání trestu i nadále převažoval účel odstrašení. Nová ideologie trestání se začala prosazovat až v osvícenství, které přišlo s myšlenkou humanizace trestu a trestání. Osvícenci hlásali především právo na život. Patřil mezi ně i Cessare Beccaria, který byl odpůrcem trestu smrti a účelem trestu podle něj není způsobovat utrpení, ale chránit společnost. Myšlenkami Beccaria byl pak ovlivněn Všeobecný zákoník o zločinech a trestech z roku 1781, který vydal Josef II. Tento zákoník zrušil mrzačící tresty a trest smrti nahradil dlouhodobými nucenými pracemi. (Černíková, 2008)

Trest smrti byl však znovu obnoven v roce 1795 pro velezradu a pokus o ni, jak uvádí Francek. Na josefínský zákoník navázala Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského. Delikty byly rozděleny na zločiny a přestupky, kdy zločiny se trestaly smrtí nebo žalářem. Ten byl doživotní nebo dočasný. Tresty smrti bývaly časté v době předhusitské a prováděly se stětím, oběšením, upálením či zahrabáním za živa. Vedle nich byli také provinilci mrzačení. V letech husitské revoluce došlo k omezení trestu smrti a zazněli dokonce i názory, které požadovali jeho úplné zrušení. (Francek, 2007)

V období první republiky nedošlo ke zrušení trestu smrti, ovšem užíval se pouze na pachatele závažných trestných činů.

Dále Francek uvádí, že v květnu roku 1934 byl vydán zákon č. 91 Sb., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech. Stanovoval, že místo trestu smrti je možné uložit trest těžkého doživotního nebo dočasného žaláře, pokud jsou zjištěny polehčující okolnosti a trest smrti by byl příliš přísný.

Za období protektorátu Čechy a Morava byl trest smrti uplatňován často. Exekuce byly většinou vykonávány ve Věznici Praha-Pankrác. Využívala se k tomu gilotina. (Francek, 2007) Známa je například exekuce Milady Horákové, která byla odpůrkyní komunismu.

Trest smrti byl tedy definitivně zrušen až v roce 1990, jak již bylo zmíněno.

V průběhu deseti staletí skončil na popravištích život tisíců obyvatel českých zemí, ať už skutečných pachatelů či nevinných obětí. Po dobu trvání samostatného československého státu bylo popraveno 15 osob. V letech 1943 – 1945 bylo v pankrácké věznici popraveno 1079 osob. A v letech 1945 – 1989 bylo popraveno 1176 osob (z toho 240 politických vězňů). (Monestier, Francek, 1998)

4.2 Problematika trestu smrti

Problematice trestu smrti se na mezinárodní úrovni věnuje např. Rada OSN pro lidská práva, která dohlíží na dodržování lidských práv ve světě. (Wikipedie, © 2013, online)

Dále například Světová koalice proti trestu smrti, která dokonce den 10. října vyhlásila světovým dnem proti trestu smrti nebo Amnesty International, která informuje a bojuje za lidská práva a snaží se o zrušení trestu smrti.

K problematice trestu smrti se též vztahují mezinárodní smlouvy stanovující právo na život každého člověka. Jako například Všeobecná deklarace lidských práv nebo Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

Problematika tohoto často diskutovaného trestu spočívá hlavně v jeho nevratnosti. Vzaty život člověka již nejde vrátit zpět. A pokud se později ukáže, že popravený člověk byl nevinný, jedná se tzv. justiční omyl. Takové justiční omyly se ve světě stávají a ve veřejnosti to vždy vyvolává rozbouřené diskuze. Trestu smrti může být také zneužito k justiční vraždě.

Trest smrti byl rozporuplný již v minulosti. Kalvodová uvádí, že o rozporuplnosti a pochybnostech, jež tento trest odpradávná vyvolával, svědčí i to, že celé generace filosofů či právníků se vyjadřovali k trestu smrti a již v minulých dobách, kdy byl trest smrti všeobecně užíván a přijímán jako odplata, měl řadu odpůrců. Patřili mezi ně například osvícenští filosofové F. M. Voltaire, J. J. Rousseau či CH. L. Montesquieu. (Kalvodová, 1995)

K problematice trestu smrti se též vyjadřoval první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Podle Lišky byl Masaryk dlouholetým odpůrcem absolutního trestu a využíval všech svých přednášek a dalších příležitostí, aby se k problému trestu smrti vyjádřil. Popravy označil za „nejd'ábelštější druhy zabití“. Avšak vzhledem ke svým povinnostem jako hlava státu byl pod tlakem veřejného mínění nucen několik rozsudků smrti podepsat. (Liška, 2006)

Trest smrti má i v dnešní době po celém světě spoustu odpůrců, ale také zastánců.

Argumentům zastávajícím trest smrti a protestujícím proti němu se podrobně věnuje následující kapitola. Dále rozebírá pozitiva a negativa trestu odnětí svobody na doživotí.

5 KOMPARACE TRESTU SMRTI A TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY NA DOŽIVOTÍ

Trest smrti a doživotní trest odnětí svobody spolu úzce souvisí. Jak již bylo zmíněno, trest odnětí svobody na doživotí bývá často nazýván „sociálním trestem smrti“ nebo „trestem smrti na splátky“. Trest odnětí svobody na doživotí je základní alternativou trestu smrti v zemích, kde byl trest smrti zrušen. Jak je tomu nejen u nás, ale i ve většině států Evropy.

„Trest smrti byl po dlouhou dobu část lidské historie nejužívanějším trestem a teprve v relativně krátké době byl nahrazen tresty spojenými s odnětím svobody. K prvním výrazným diskuzím o trestu smrti došlo až po druhé světové válce, OSN se zabývá otázkou zrušení trestu smrti od roku 1949. Byl jednoznačně postulován zájem na postupném odstraňování trestu smrti. V roce 1985 bylo 7. kongresem OSN v Miláně doporučeno členským i ostatním zemím, aby přestaly trest smrti právně i fakticky používat.“ (Navrátilová, 2010, s. 13)

Podle Navrátilové probíhají diskuze o trestu smrti již poměrně dlouhou dobu. Vytvořily se tak dva základní myšlenkové tábory, které ostře stojí proti sobě. Zastánci trestu smrti jsou označováni jako retencionisté a odpůrci jako abolicionisté. V průběhu tohoto dlouhotrvajícího sporu bylo shromážděno mnoho argumentů pro i proti zrušení trestu smrti. Argumenty jsou především z oblasti morálky, filosofie, práva či ekonomie. (Navrátilová, 2010)

Na první pohled se doživotní trest odnětí svobody jako alternativa trestu smrti jeví jako přijatelné řešení, jak píše Kalvodová. Doživotní trest je schopen nahradit trest smrti, co se týče ochrany společnosti před pachateli nejzávažnějších zločinů a přitom je humánnější než absolutní trest. Dává také pachateli šanci se napravit a znovu se dostat na svobodu. Mohlo by se tedy zdát, že dalších diskuzí není třeba. Ovšem opak je pravdou, jelikož vzrůstá zájem o problematiku dlouhodobých trestů odnětí svobody, aktivizují se hnutí proti doživotnímu trestu, která ho nejen odsuzují, ale dokonce ho spatřují stejně nelidský jako trest smrti. (Kaldová, 1995)

5.1 Argumenty pro a proti trestu smrti

Například Kalvodová ve své knize uvádí argumenty odpůrců a zastánců trestu smrti.

Odpůrci trestu smrti argumentují tím, že:

- trest smrti je v rozporu se základními mravními principy,

- existence absolutního trestu je důkazem malé míry připravenosti a ochoty státu uskutečnit základní principy humánního přístupu k člověku,
- neprokazatelný či málo prokazatelný pozitivní vliv trestu smrti na pokles páchaní trestné činnosti,
- nenapravitelnost vykonatelného rozsudku v případě justičního omylu,
- možnost zneužití trestu smrti ke zbavení se například politických protivníků,
- zpochybňování generálně-preventivního, tedy zastrašujícího účinku trestu smrti.

Zastánci trestu smrti naopak argumentují tím, že:

- trest smrti je jediným prostředkem zajišťujícím absolutní ochranu společnosti před těžkými a nenapravitelnými zločinci,
- zdůrazňují význam trestu pro generální prevenci,
- dochází k úspoře velkých nákladů spojených s dlouhodobými tresty odnětí svobody a prostředků nutných k resocializaci či reedukaci těchto pachatelů,
- zachování trestu smrti je nutné jako prostředku ochrany ve věznicích před nebezpečnými vězni ve výkonu dlouhodobých a doživotních trestů, kdy jsou beztrestní za tresty spáchané ve vězení,
- trest smrti poskytuje pocit bezpečí a jistoty pro veřejnost. (Kalvodová, 1995)

Co se týče preventivního, zastrašujícího účinku trestu smrti, byla na toto téma prováděna řada výzkumů. V praxi se uložení trestu smrti týká téměř výlučně vrahů a pachatelů protistátních deliktů (zejména teroristů). (Kalvodová, 1995)

„Pachatele trestného činu vraždy můžeme dělit na dvě skupiny. První skupinu tvoří pachatelé, kteří vraždí v afektu, v silném citovém rozrušení, pod vlivem alkoholu či jiných omamných látek. Jednají tedy za situace, kdy si neuvědomují hrozbu trestu smrti. Do druhé skupiny patří pachatelé, kteří zabíjejí podle předem připraveného scénáře, chladnokrevně, s rozvahou. Vědomí, že jim hrozí trest smrti, je od úmyslu spáchat vraždu neodradí. Strach před odhalením je naopak činí obezřetnějšími, a tím i nebezpečnějšími.“ (Kuchta, 1990, s. 28)

Generálně-preventivní působení trestu smrti na potencionálního pachatele se podle dosavadních výzkumů nepodařilo prokázat.

Také Navrátilová uvádí argumenty pro trest smrti a proti němu. **Abolicionisté zastávají tyto argumenty:**

- doživotní trest je humánní,
- zásada omezení represe na nezbytnou míru,
- nehrozí nebezpečí nenapravitelných justičních omylů,

- fakt, že ztráta úcty k lidskému životu může vést k nárůstu trestných činů,
- trest smrti vyvolává mylný dojem účinného opatření.

Proti argumentují retencionisté takto:

- trest smrti má silný odstrašující vliv na veřejnost,
- naprosté a nenávratné zneškodnění zvláště nebezpečných pachatelů trestných činů,
- doživotní trest je ještě krutější než trest smrti,
- dlouhodobé věznění je finančně nákladné,
- veřejnost vyžaduje trest smrti. (Navrátilová, 2010)

U nás postoje českých občanů k trestu smrti zkoumalo Centrum pro výzkum veřejného mínění. Výsledky výzkumu byly zveřejněny v tiskové zprávě v květnu 2013, kterou zpracoval Martin Ďurďovič. Dotázaných bylo 1062 a týkalo se občanů starších 15 let. Položené otázky se týkaly jednak obecného názoru na existenci trestu smrti v ČR, nebo zda lidé souhlasí či nesouhlasí s různými výroky o trestu smrti. Podle výsledků je patrné, že většina populace se domnívá, že trest smrti by u nás měl existovat (zhruba 60 % populace). Přibližně třetina veřejnosti naopak soudí, že trest smrti by v našem právním řádu neměl být zakotven. Ukázalo se, že pro trest smrti jsou častěji přesvědčeni levicově orientovaní voliči a „nevěřící“ populace. Naopak lidé s vysokoškolským vzděláním se častěji domnívají, že by trest smrti neměl existovat. A také lidé se středopravou politickou orientací a věřící lidé.

S trestem smrti ve všech měřeních souhlasila nadpoloviční většina populace, avšak v průběhu času také vzrostl počet odpůrců trestu smrti.

Odsouzení k trestu smrti nejvíce lidí pokládá za spravedlivé zadostiučinění obětem a pozůstalým (70 %) a také jako minimalizaci nákladů na věznění zločinců nejtěžších trestných činů (68 %). Proti trestu smrti nejvíce veřejnost uváděla riziko justičního omylu a odsouzení nevinného nebo riziko zneužití. (Ďurďovič, © 2013, online)

5.2 Pozitiva a negativa doživotního trestu odnětí svobody

Podle Kalvodové jsou **pozitiva doživotního trestu** následující:

- respektuje základní lidské právo – právo na život,
- nepřináší nenapravitelný důsledek chybného soudního rozhodnutí (což u trestu smrti může nastat),

- respektuje právo pachatele a povinnost státu poskytnout každému možnost resocializace, jelikož je zde možnost podmíněného propuštění.

Negativa jsou:

- bezvýhodnost se všemi negativními důsledky,
- nepříznivý vliv na psychický stav samotného pachatele,
- beztrestnost za činy spáchané ve výkonu trestu,
- nerovnost v postavení odsouzených.

Bezvýhodnost může vést k sebevraždám, k agresi či k pokusům o útěk. Nepříznivý vliv na psychiku může u odsouzeného způsobit závažnou duševní chorobu. A nerovností v postavení Kalvodová myslí, že věkové rozdíly či rozdíly v šancích na podmíněné propuštění mohou vést ke konfliktům. (Kalvodová, 1995)

Je na každém, aby si vytvořil vlastní názor na tuto problematiku. Zda je doživotní trest odnětí svobody vhodnou alternativou trestu smrti či je ještě horším trestem. Ovšem, co se týká názoru, že doživotní trest je pro společnost nákladnější, není tomu prý tak. Podle výzkumů vyjde stát mnohem dražší uplatnění trestu smrti. Jelikož odsouzený k absolutnímu trestu čeká na samotný výkon třeba i několik let v cele smrti, kde mu musí být věnována větší pozornost a péče. U nás k obnovení trestu smrti zřejmě již nikdy nedojde, tudíž veřejnost může pouze diskutovat.

6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Následující kapitola se zabývá výzkumným šetřením, které bylo zaměřeno na specifika práce příslušníků Vězeňské služby České republiky (dále VS ČR), kteří pracují s doživotně odsouzenými vězni. Výzkumné šetření bylo prováděno konkrétně ve Věznici Valdice.

6.1 Projekt výzkumného šetření

Výzkum byl proveden formou dotazníkového šetření. Dotazník byl předkládán příslušníkům Vězeňské služby ČR ve Věznici Valdice, kteří každodenně pracují s doživotně odsouzenými vězni. Věznice Valdice byla vybrána, jelikož je to nejpřísněji střežená věznice u nás, a tudíž je zde umístěn velký počet doživotně odsouzených vězňů. Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit specifika práce příslušníků Vězeňské služby ČR, kteří zajišťují zvýšenou ostrahu doživotně odsouzenými vězňům, dále zjistit jejich vztah k vykonávanému povolání či spokojenost se současným výkonem doživotního trestu u nás. Dotazníky byly sestavovány v souladu s informacemi uvedenými v teoretické části bakalářské práce.

Podle Gavory, který napsal knihu o pedagogickém výzkumu, je slovo „dotazník“ spojeno se slovem „dotazování“, tedy s otázkami. Je to způsob, kdy písemně klademe otázky a dostáváme na ně písemné odpovědi od respondentů. Respondent je osoba, která dotazník vyplňuje. Otázky v dotazníku se také někdy označují jako položky. Dotazník je nejužívanější metodou zjišťování informací. Používá se především pro hromadné získávání údajů, které nezabere mnoho času. (Gavora, 2000)

V dotazníku bylo využito jak otázek uzavřených, kde respondenti dostali na výběr z více možných odpovědí, tak otázek otevřených, kde měli respondenti prostor k vyjádření vlastního názoru. Dotazník byl určen pouze pro příslušníky Vězeňské služby ČR, kteří pracují ve Věznici Valdice a dostávají se do každodenního kontaktu s doživotně odsouzenými vězni. Dotazník měl celkem 21 položek. V první části dotazníku byly otázky směřovány na osobní údaje o respondentech, například věk, dosažené vzdělání, rodinný stav či délka výkonu povolání u Vězeňské služby. Druhá část dotazníkového šetření se zaměřovala na konkrétní specifika výkonu povolání příslušníka Vězeňské služby. Z důvodu špatné dostupnosti do vězeňského prostředí pro mne jako běžného občana a nepříliš velké ochoty příslušníků VS ČR bylo vybráno celkem 15 dotazníků.

Dotazník byl sestaven v průběhu února 2015 a přes jednoho z příslušníků VS ČR byl dán k vyplnění do Valdické věznice. Dotazníků bylo do věznice předloženo celkem 20, z toho

bylo navráceno 15 vyplněných dotazníků (75 %). V úvodu dotazníku byl přiblížen můj studijní obor, téma mé bakalářské práce a co bych dotazníkem ráda zjistila. Dále jsem respondenty ujistila o anonymitě dotazníkového šetření. Na konci dotazníku bylo samozřejmě respondentům poděkováno za jejich čas a vyplnění dotazníku.

Výzkumné otázky byly sestaveny v souladu s teoretickou částí bakalářské práce a především se stanovenými hypotézami, které jsou popsány v další podkapitole empirické části práce.

6.2 Stanovení hypotéz

V rámci výzkumného šetření byly stanoveny tři hypotézy. Hypotézy jsou v souladu s informacemi v teoretické části práce, která je analýzou odborných pramenů a zdrojů. Podle stanovených hypotéz byly poté vytvořeny výzkumné položky dotazníku.

Gavora uvádí, že hypotéza je vědecký předpoklad, který byl vyvozen z vědecké teorie. Vědeckou teorií se rozumí teoretické zpracování daného problému. Hypotéza není hádání, je to vycházení z předchozích poznatků, které jsou o výzkumném problému známy nebo také z osobních zkušeností výzkumníka. Hypotéza je po výzkumných zjištěních potvrzena či vyvrácena. (Gavora, 2000)

Hypotéza I.: Většina respondentů, která pracuje u Vězeňské služby České republiky více než 10 let (60 % a více), má negativní vztah k vykonávané práci.

Předpokládáme, že povolání příslušníka Vězeňské služby je velmi náročným zaměstnáním, hlavně po psychické stránce. I když je příslušník svobodný a po skončení pracovní doby z věznice odchází, stráví tam mnoho času. Jen samotné vězeňské prostředí, které ho obklopuje, velmi doléhá na psychiku člověka. Navíc se při výkonu práce nemusí cítit bezpečně, jelikož pracuje s osobami s kriminálním jednáním. Může se také obávat například napadení ze strany odsouzených. Výkon takto náročného povolání po delších letech změní vztah člověka k práci. Negativní vztah k práci může být charakteristický například netěšením se do zaměstnání, stresem z práce či psychosomatickými problémy.

Hypotéza II.: Většina respondentů do 26 let (60 % a více) by upřednostňovala trest smrti před trestem odnětí svobody na doživotí.

Předpokládáme, že mladší z příslušníků Vězeňské služby by souhlasili se znovuzavedením trestu smrti, jelikož výkon tohoto trestu nezažili. Neuvědomují si tak důsledky a problematiku trestu smrti. Dá se u nich tedy předpokládat vyhraněnější názor.

Centrum pro výzkum veřejného mínění, které v roce 2013 zkoumalo postoje občanů České republiky k trestu smrti, potvrdilo, že dokonce většina českých občanů (zhruba 60 %), bez ohledu na věk, by byla pro znovuzavedení trestu smrti.

Hypotéza III.: Většina respondentů (60 % a více), kteří s doživotně odsouzenými pracují 1-5 let, nepovažuje doživotně odsouzené za více problematické než ostatní odsouzené.

Předpokládáme, že již po jednom roce práce s doživotně odsouzenými ve věznici, může příslušník VS ČR zjistit, zda jsou s touto specifickou skupinou odsouzených větší problémy než s ostatními odsouzenými ve standardním výkonu trestu. Jelikož ve věznici dochází ke střídání personálu, pracují tak zaměstnanci se všemi skupinami odsouzených. Mohou tudíž rozdílnou problematičnost odsouzených snáze posoudit. S doživotně odsouzenými jsou často menší problémy, jelikož ví, že ve věznici stráví mnoho času a jejich případné propuštění se může odvíjet i od dobrého chování. O menší problematičnosti doživotně odsouzených vězňů oproti ostatním odsouzeným se zmiňuje i Andrey Coyle (viz kapitola o problematice doživotně odsouzených vězňů na straně 22. této práce).

6.3 Výsledky výzkumného šetření

První položka v dotazníku se dotazovala na věk respondentů. Věkové rozmezí bylo rozděleno do kategorií, tudíž neznáme přesný věk respondentů. Nejvíce respondentů je ve věkové kategorii 36-44 let, konkrétně se jedná o 5 odpovídajících (33,33 %). V nejmladší věkové kategorii 18-26 let jsou 4 respondenti (26,67 %). Ve věkové kategorii 27-35 let jsou 2 odpovídající (13,33 %). V poslední kategorii 45 a více let jsou 4 respondenti (26,67 %). Položka ohledně pohlaví respondentů se v dotazníku nevyskytovala, jelikož víme, že v mužské věznici jsou dozorcí pouze mužského pohlaví.

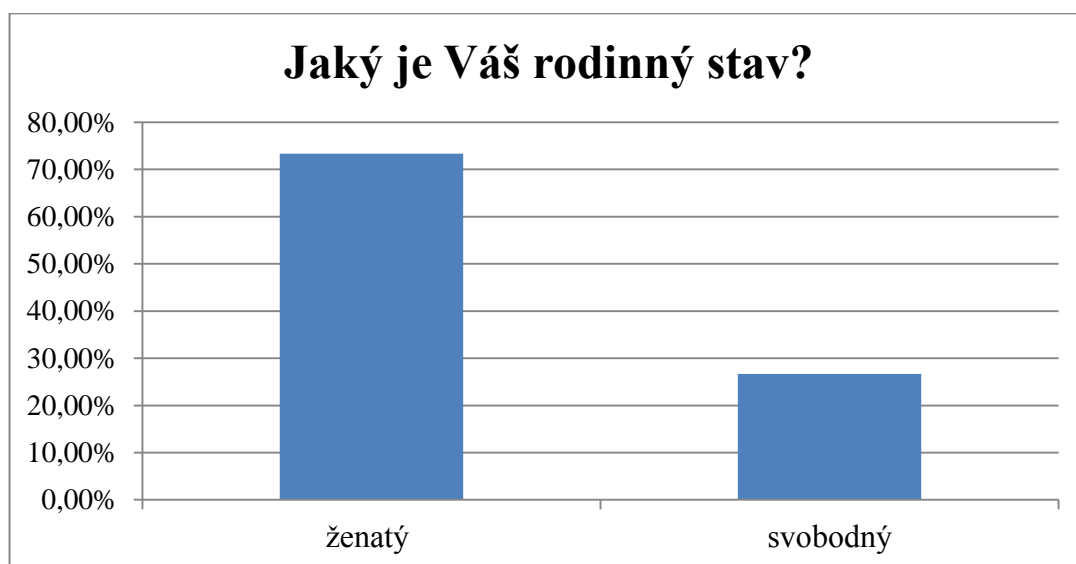
Věková kategorie	Počet respondentů
18 – 26 let	4
27 – 35 let	2
36 – 44 let	5
45 a více let	4

Tabulka č. 1: Rodinný stav respondentů

Ve druhé položce dotazníku měli respondenti uvést, jak dlouho pracují u Vězeňské služby České republiky. Většina respondentů uvedla dobu trvání pracovního poměru více než 10 let, konkrétně 9 odpovídajících (60 %) z celkového počtu. Druhou nejvíce zastoupenou kategorií je 5 – 10 let, kde odpovědělo 5 respondentů (33,33 %). A poslední kategorií je výkon povolání méně než 5 let, kde je pouze 1 respondent (6,67 %).

Třetí položka dotazníku se týkala nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů. Všech patnáct respondentů má nejvyšší dosažení vzdělání střední s maturitou (100 %).

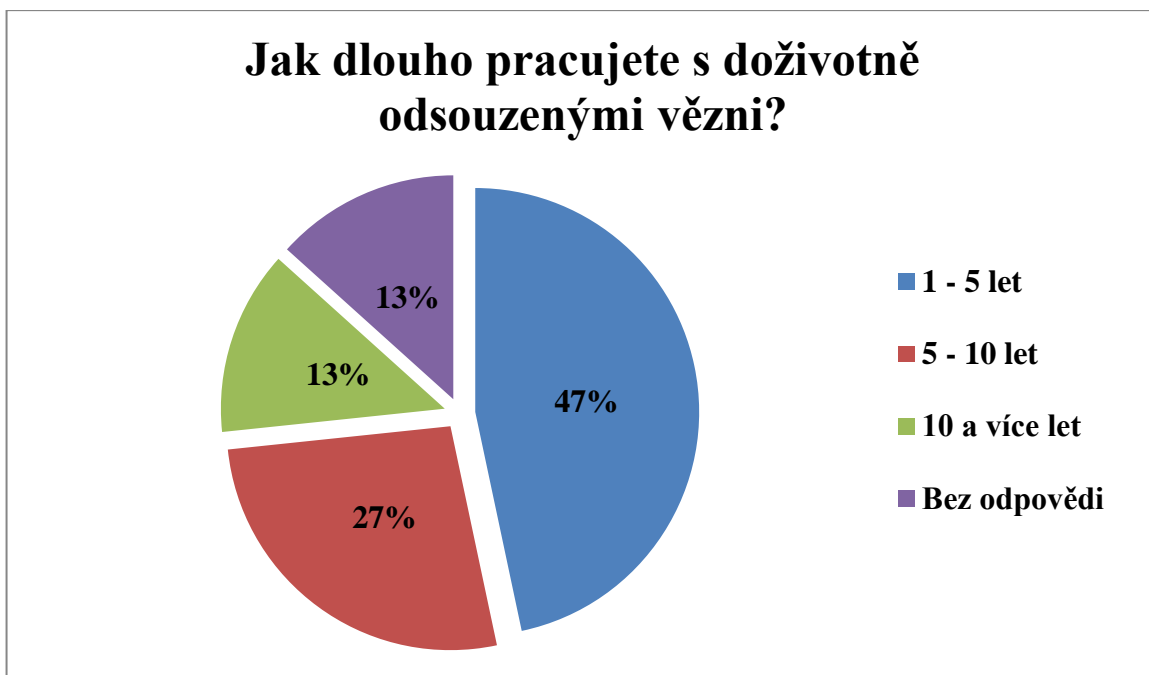
Čtvrtá položka zjišťovala rodinný stav respondentů. Většina respondentů odpověděla, že jsou ženatí, konkrétně 11 odpovídajících (73,33 %). A ostatní 4 respondenti jsou svobodní (26,67 %).

Graf č. 1: Rodinný stav respondentů

U další položky dotazníku byli respondenti tázáni na to, zda mají děti či nemají. Většina dotázaných odpověděla, že děti má, konkrétně 11 odpovídajících (73,33 %). A 4 respondenti děti nemají (26,67 %).

Šestá položka dotazníku zjišťovala, jak dlouho respondenti pracují přímo s doživotně odsouzenými vězni. Tato otázka byla otevřená, tudíž každý napsal svou odpověď. Odpovědi jsem si pro lepší orientaci rozdělila do tří kategorií. V kategorii 1 – 5 let je zařazeno 7 respondentů (46,67 %). Další kategorii jsem si zvolila 5 – 10 let, konkrétně jsou v tomto rozmezí 4 respondenti (26,67 %). A v poslední kategorii 10 a více let jsou 2 odpovídající (13,33 %). Dva respondenti na tuto položku neodpověděli.

Graf č. 2: Práce s doživotně odsouzenými

Sedmá položka dotazníku se dotazovala respondentů, zda chodí do svého zaměstnání rádi. Byla to uzavřená otázka a respondenti mohli odpovědět ano, ne či nevím. Nejvíce respondentů odpovědělo na tuto otázku nevím, konkrétně 8 respondentů (53,33 %). Nerado chodí do svého zaměstnání 5 respondentů (33,33 %). A rádi do svého zaměstnání chodí pouze 2 respondenti (13,33 %).

V osmé položce dotazníku měli respondenti doplnit větu: Moje práce mne.... Většina respondentů napsala, že je práce živý, konkrétně 9 respondentů (60 %). Jeden respondent napsal, že ho práce finančně zajišťuje, což je skoro stejné. Dále se u dvou respondentů objevily odpovědi:

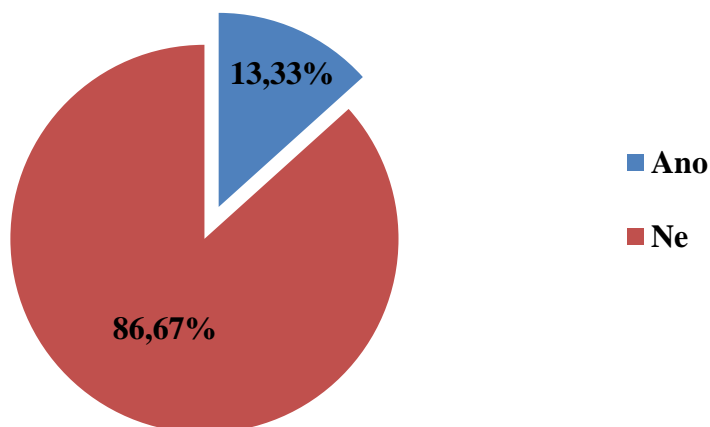
- Moje práce mne drží v napětí.
- Moje práce mne vyhovuje.

Celkem 3 respondenti (20 %) na osmou položku dotazníku neodpověděli nic.

Otázka č. 9: Myslíte si, že je trest odnětí svobody na doživotí pro pachatele zvlášť závažných zločinů dostatečným trestem?

Jednalo se o uzavřenou otázku a respondenti měli na výběr z odpovědí ano, ne nebo nevím. Trest odnětí svobody na doživotí považují za dostatečný trest pro pachatele zvlášť závažných zločinů pouze 2 respondenti (13,33 %). Zbýlých 13 respondentů (86,67 %) doživotní trest za dostatečný trest nepovažuje. Nevím neodpověděl nikdo.

Myslíte si, že je trest odnětí svobody na doživotí pro pachatele zvláště závažných zločinů dostatečným trestem?

Graf č. 3: Dostatečnost doživotního trestu

Otázka č. 10: Cítíte se při výkonu své práce bezpečně?

Opět se jednalo o uzavřenou otázku a respondenti měli na výběr stejné možnosti jako u předchozí položky. Při výkonu svého povolání se necítí bezpečně 10 respondentů (67,67 %), tedy většina. Bezpečně se cítí 5 odpovídajících (33,33 %). Nevím opět nikdo z respondentů neodpověděl.

Otázka č. 11: Považujete doživotně odsouzené vězně při Vaší práci za více problematické než odsouzené ve standartním výkonu trestu? (např. co se týká kázeňských trestů či mimořádných událostí)

Většina z dotázaných nepovažuje doživotně odsouzené vězně za více problematické. Konkrétně tak odpovědělo 12 respondentů (80 %). Jednalo se o otevřenou otázku a 3 respondenti odpověděli takto:

- Nemyslím si, že by byli více nebezpeční.
- S doživotními vězni je menší problém než se standartním výkonem trestu.
- Ne, je to individuální, jsou tací, kteří si uvědomují, že nemají co ztratit.

Můžeme tedy říci, na základně zjištěných údajů, že nikdo z dotázaných nevnímá doživotně odsouzené jako více problematické odsouzené.

Otázka č. 12: Myslíte si, že je potřeba u této skupiny odsouzených střídat vězeňský personál?

Jednalo se o otevřenou otázku a většina respondentů odpověděla, že je potřeba vězeňský personál střídat. Konkrétně tak odpovědělo 9 dotázaných (60 %). Celkem 5 respondentů (33,33 %) odpovědělo, že není potřeba personál střídat. A jeden respondent napsal, že záleží na člověku.

Otázka č. 13: Myslíte, že Váš přístup k doživotně odsouzeným s ohledem na jejich vysokou nebezpečnost je jiný než k ostatním odsouzeným?

Opět se jednalo o otevřenou otázku, ale všichni respondenti napsali jednoslovnou odpověď ano/ne. Z celkového počtu 15 respondentů, jich 6 odpovědělo (40 %), že jejich přístup je k doživotně odsouzeným jiný než k ostatním. A zbytek respondentů (60 %) nemá k doživotně odsouzeným jiný přístup.

Graf č. 4: Přístup k doživotně odsouzeným

Otázka č. 14: Na co si podle Vás doživotně odsouzení vězni nejvíce stěžují?

V této otevřené položce se objevilo mnoho různých odpovědí. Doživotně odsouzení si podle příslušníků Vězeňské služby, pracujících ve Valdické věznici, nejvíce stěžují na:

- dozorce, personál (4 respondenti takto odpověděli = 26,67 %),
- že jsou bez volného pohybu,
- strava (3 odpovídající = 20 %),
- spolubydlíci či lékař,

- všechno,
- nedostatek financí na nákupy,
- pracovní zařazení,
- že jsou nevinní.

Jeden respondent napsal, že si nestěžují a jeden neodpověděl nic.

Otázka č. 15: Vypište prosím, s jakými manipulačními technikami jste se setkal u doživotně odsouzených?

Další otevřená položka dotazníku, ve které se objevilo opět mnoho rozdílných odpovědí. Nejčastějšími manipulačními technikami, se kterými se respondenti setkali, jsou například:

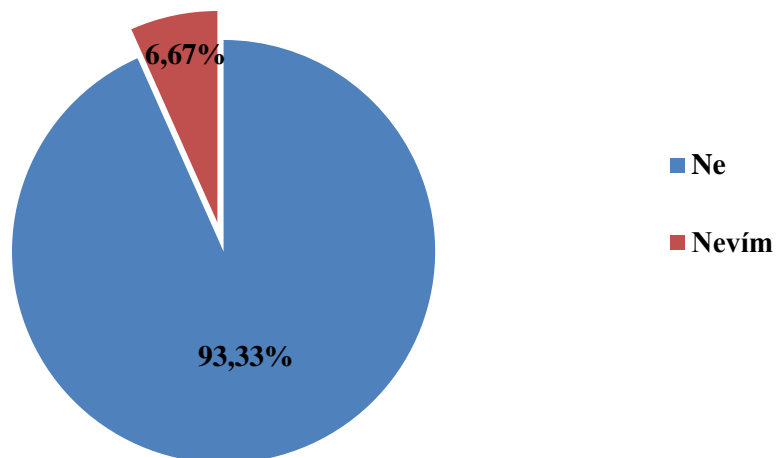
- lhaní (4 respondenti takto odpověděli = 26,67 %)
- vyhrožování
- podlézání
- sebepoškozování
- intriky

Dva respondenti se s žádnými manipulačními technikami neseťkali a dva z dotázaných na tuto položku dotazníku neodpověděli.

Otázka č. 16: Souhlasíte s možností podmíněného propuštění doživotně odsouzených vězňů?

V této položce dotazníku měli respondenti na výběr z odpovědí ano, ne a nevím. S možností podmíněného propuštění doživotně odsouzených nesouhlasí většina z dotázaných, konkrétně 14 respondentů (93,33 %). Pouze jeden respondent neví.

Souhlasíte s možností podmíněčného propuštění doživotně odsouzených vězňů?

Graf č. 5: Podmínečné propuštění

Otázka č. 17: Myslíte si, že se doživotně odsouzení dokáží po případném propuštění začlenit zpět do společnosti?

Otevřená položka dotazníku, kde se mohli respondenti více rozepsat. Celkem 12 respondentů (80 %) si nemyslí, že by se doživotně odsouzení po propuštění dokázali začlenit zpět do společnosti. Někteří napsali dokonce odpovědi typu: určitě ne, jednoznačně ne nebo ne, ale výjimka je možná (1:1 000 000). Dva z odpovídajících (13,33 %) napsali, že se dokáží začlenit částečně. A jeden respondent napsal, že bez rodičů, příbuzných a kamarádů se doživotně odsouzení dokáží jen těžko začlenit zpět do společnosti.

Otázka č. 18: Myslíte, že má trest odnětí svobody na doživotí pro potencionální pachatele dostatečně odstrašující účinek?

Respondenti měli na výběr z uzavřených odpovědí ano, ne a nevím. Kladně na tuto položku odpověděli 2 respondenti (13,33 %). Ostatní respondenti, tedy většina, odpověděli záporně (13 odpovídajících = 86,67 %). Nevím neodpověděl nikdo z respondentů.

Otázka č. 19: Byl byste u pachatelů zvlášt' závažných zločinů pro znovuzavedení trestu smrti?

U této položky dotazníku měli respondenti opět na výběr z odpovědí ano, ne a nevím. Všichni respondenti (100 %) by byli **pro znovuzavedení trestu smrti** u pachatelů zvlášt' závažných zločinů.

Otázka č. 20: Jaké jsou podle Vás nejčastěji negativní důsledky u doživotního trestu?

Předposlední položka dotazníku nechala respondentům možnost napsat svůj vlastní názor. Nejčastější negativní důsledky trestu odnětí svobody na doživotí jsou podle příslušníků Vězeňské služby:

- arogance (3 respondenti takto odpověděli)
- drahý provoz, finanční a nenávratné nároky doživotního trestu (3 respondenti)
- nesamostatnost
- zlenivění
- dlouhá doba uvěznění, kdy se poté nedokáží adaptovat zpět do společnosti

Dva respondenti napsali, že neví, jaké jsou negativní důsledky a celkem 4 respondenti neodpověděli na tuto položku nic.

Otázka č. 21: Napadají Vás nějaká doporučení, jak zacházet s doživotně odsouzenými vězni? (například ve smyslu komunikace atd.)

Poslední položka dotazníku opět nechávala respondentům volnost k rozepsání se. V odpovědích se objevily tyto údaje:

- více práce či přitvrdit (5 respondentů takto odpovědělo = 33,33 %)
- dostatek profesionálních zaměstnanců
- tortura (neboli mučení), dekapitace
- skotské stříky
- náboj ráže 9 mm

Dva respondenti napsali, že je žádná doporučení nenapadají a tři respondenti na poslední položku dotazníku neodpověděli.

6.4 Ověření hypotéz

Hypotéza I.: V první hypotéze zazněla domněnka, že většina respondentů, tedy 60 % a více, kteří pracují u Vězeňské služby České republiky více než 10 let, má negativní vztah k vykonávané práci. Na potvrzení nebo vyvrácení je nutné analyzovat odpovědi na otázky číslo 2, 7 a 8.

Respondentů, kteří ve Valdické věznici pracují více než 10 let, je celkem 9. Nadpoloviční většina respondentů odpověděla na otázku číslo 7 (Chodíte do svého zaměstnání rád?) nevim, konkrétně 5 odpovídajících (55,56 %). Zbýlí 4 respondenti (44,44 %) chodí do svého zaměstnání neradi. Nikdo z respondentů, pracujících u VS více než

10 let, nechodí do svého zaměstnání rád. Na otázku číslo 8 (Moje práce mne...) odpovědělo celkem 7 respondentů (77,78 %) živý. Ostatní 2 respondenti na tuto položku dotazníku neodpověděli nic. Většina respondentů, pracujících ve Valdické věznici více než 10 let, má ke svému zaměstnání tedy spíše neutrální vztah, práci slouží jen jako zdroj financí.

Hypotézu nepřijímám.

Hypotéza II.: Ve druhé hypotéze byl stanoven předpoklad, že většina respondentů do 26 let (60 % a více) by upřednostňovala trest smrti před trestem odnětí svobody na doživotí. Na potvrzení či vyvrácení druhé hypotézy je potřeba analyzovat odpovědi na otázky číslo 1, 9 a 19.

Respondenti, kteří splňovali kategorii do 26 let, byli celkem 4. Na otázku číslo 9 (Myslíte si, že je trest odnětí svobody na doživotí pro pachatele zvlášť závažných zločinů dostatečným trestem?) odpověděli všichni respondenti ne (100 %). A na položku dotazníku s číslem 19 (Byl byste u pachatelů zvlášť závažných zločinů pro znovuzavedení trestu smrti?) odpověděli opět všichni z respondentů ano (100 %).

Hypotézu přijímám.

Hypotéza III.: V poslední hypotéze bylo předpokládáno, že většina respondentů (60 % a více), kteří s doživotně odsouzenými pracují 1-5 let, nepovažuje doživotně odsouzené za více problematické než ostatní odsouzené. Tuto hypotézu budou sytit otázky číslo 6, 11 a 13.

Respondentů, kteří přímo pracují s doživotně odsouzenými 1-5 let je celkem 7. Na otázku číslo 11 (Považujete doživotně odsouzené vězně při Vaší práci za více problematické než odsouzené ve standartním výkonu trestu?) odpověděli všichni z dotázaných záporně. A na to otázku číslo 13 (Myslíte, že Váš přístup k doživotně odsouzeným s ohledem na jejich vysokou nebezpečnost je jiný než k ostatním odsouzeným?) odpověděli skoro všichni respondenti ne (6 odpovídajících = 85,71 %). Pouze jeden respondent odpověděl kladně.

Hypotézu přijímám.

6.5 Shrnutí výzkumného šetření

Předmětem výzkumného šetření byli příslušníci VS ČR, pracující s doživotně odsouzenými vězni ve Věznici Valdice. Cílem výzkumu bylo zjistit specifika práce příslušníků VS, pracujících s doživotně odsouzenými vězni.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že nejvíce respondentů (33,33 %) je ve věkové kategorii 36-44 let a 60 % respondentů pracuje u Vězeňské služby ČR více než 10 let. Dále z výsledků dotazníkového šetření lze vyčíst, že 86,67 % respondentů nepovažuje trest odnětí svobody pro pachatele zvláště závažných zločinů za dostatečný trest, celkem 93,33 % respondentů nesouhlasí s možností podmíněčného propuštění doživotně odsouzených vězňů a všichni z dotázaných jsou pro znovuzavedení trestu smrti.

Pomocí dat získaných z dotazníkového šetření byly dvě hypotézy přijaty a jedna byla vyvrácena. Důvodem vyvrácení jedné z hypotéz by mohlo být rozdílné vnímání ve vztahu k práci, kdy je těžké určit neutrální a již negativní vztah k vykonávané práci. Vztah k práci je velmi individuální a může se měnit, například podle nálady atd.

ZÁVĚR

V teoretické části bakalářské práce bylo nahlédnuto do oblasti doživotního trestu odnětí svobody a trestu smrti. Zmíněné tresty byly vybrány pro svou specifickou a úzkou souvislost, jak je již zmíněno v úvodu práce. Nejprve byly obecně vysvětleny pojmy související s oblastí trestů a trestání. V práci se podařilo blíže popsat trest odnětí svobody, na který navázalo konkrétní zmapování výkonu, problematiky či právní úpravy trestu odnětí svobody na doživotí u nás. Dále práce věnovala pozornost vývoji a problematice trestu smrti. Vývoj trestu smrti byl zmapován na našem území. Po konkrétnějším rozebrání, byly oba zmíněné tresty porovnány. Byly nastíněny jejich kladné a záporné vlastnosti. Práce postupovala od obecného pojetí ke konkrétnímu.

Cílem empirické části této práce bylo pomocí dotazníkového šetření, zmapovat specifickou práci příslušníků Vězeňské služby České republiky, kteří pracují s doživotně odsouzenými vězni. Konkrétně pro uskutečnění šetření byla vybrána Věznice Valdice, kde se nachází velký počet doživotně odsouzených vězňů. Díky výzkumnému šetření se podařilo nahlédnout do výkonu povolání příslušníka VS ČR, pracujícího s doživotně odsouzenými. Jsou to lidé, kteří se s trestem odnětí svobody setkávají a mají v této oblasti praktické zkušenosti. Veřejnost má k vězeňství spoustu negativních názorů či předsudků a do této oblasti zcela nevidí, jelikož vězeňství je stále celkem uzavřená oblast. Proto aspoň díky provedenému dotazníkovému šetření dává práce možnost nahlédnout do výkonu doživotního trestu z pohledu zaměstnanců Vězeňské služby ČR. Samotné výsledky výzkumu ukázali například, že ani příslušníkům VS ČR z Valdické věznice nepřipadá doživotní trest odnětí svobody pro pachatele závažných trestných činů dostatečný a byli by pro znovuzavedení trestu smrti. Ovšem jsou to názory jen hrstky vybraných respondentů a toto tvrzení neplatí pro všechny příslušníky, kteří u VS ČR pracují.

Cílem celé bakalářské práce tedy bylo zmapovat trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí, oba tresty vzájemně komparovat a nahlédnout do specifik práce příslušníků VS ČR. Cíl bakalářské práce se podařilo splnit.

Dotazníkové šetření může pomoci veřejnosti nahlédnout do vězeňského prostředí a zacházení s doživotně odsouzenými vězni u nás. Kompletní dotazník použitý k výzkumnému šetření je k nahlédnutí v příloze na konci bakalářské práce.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

- 1) BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně: od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 158 s. Právo pro každého. ISBN 80-7169-555-6.
- 2) COYLE, Andrew. *Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004*. Praha: Tiskárna VV Praha-Pankrác, 2004. 110 s. ISSN 1213-9297.
- 3) ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
- 4) FRANCEK, Jindřich a WOHLSCHLAGER, Leopold. *Zločin a trest v českých dějinách*. 3. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. 539 s. ISBN 80-86182-91-6.
- 5) GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
- 6) KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody na doživotí*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 92 s. ISBN 80-210-1197-1.
- 7) KARABEC, Zdeněk a kol. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-024-2. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/300.pdf>
- 8) KUČHTA, Josef. *Trest smrti – ano či ne?* Universitas, 1990, č. 4.
- 9) LIŠKA, Otakar a kol. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918 – 1989*. 2. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinců komunismu SKPV PČR, 2006. 296 s. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu; č. 2. ISBN 80-86621-09-X
- 10) MONESTIER, Martin a FRANCEK, Jindřich. *Historie trestu smrti. Dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Praha: Rybka Publishers, 1998. 405 s. ISBN 80-86182-05-3
- 11) NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. 256 s. ISBN 978-80-87212-41-7.
- 12) RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 124 s. ISBN 978-80-7435-264-5.
- 13) SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: TU, 2007. 80 s. ISBN 978-80-7372-287-6.
- 14) SUCHÝ, Oldřich. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. Praha: LEGES CRIMEN, 1991. 84 s. ISBN 80-85638-02-9.

Legislativa:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2014-11-03]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&fulltext=&nr=40~2F2009&part=&name=&rpp=15#local-content>

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2014-11-03]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=47912&fulltext=&nr=169~2F1999&part=&name=&rpp=15#local-content>

Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listina základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2014-11-03]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=40453&fulltext=listina~20z~C3~A1kladn~C3~ADch~20pr~C3~A1v~20a~20svobod&rpp=15#local-content>

Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2014-11-03]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=41979&fulltext=&nr=109~2F1994&part=&name=&rpp=15#local-content>

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. In: *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2014-11-03]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=48255&fulltext=&nr=345~2F1999&part=&name=&rpp=15#local-content>

Internetové zdroje:

Rychlá fakta. Vězeňská služba České republiky. *Vscr.cz* [online] © 2012 [cit. 2014-11-12]. Dostupné z: <http://vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

Věznice Valdice – základní informace. Vězeňská služba České republiky. *Vscr.cz* [online] © 2012 [cit. 2014-11-12]. Dostupné z: <http://vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/zakladni-informace-152/>

Amnesty International. *Amnesty.org* [online] © 2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/news/death-penalty-2013-small-number-countries-trigger-global-spike-executions-2014-03-27#Map>

Rada pro lidská práva. *Wikipedia.org* [online] © 2013 [cit. 2014-12-03]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Rada_pro_lidsk%C3%A1_pr%C3%A1va

ĎURĐOVIČ, Martin. Postoje občanů k trestu smrti – květen 2013. [online] Praha: Sociologický ústav AV ČR, Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2013. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7020/f3/ob130530.pdf

PŘÍLOHA

Dotazník

PŘÍLOHA

Dotazník

Dobrý den, jsem studentkou třetího ročníku oboru Sociální patologie a prevence na Univerzitě Hradec Králové. Ráda bych touto formou poprosila o vyplnění uvedeného dotazníku, který mi poslouží k empirické části mé bakalářské práce s názvem Komparace trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí. Dotazníkem bych ráda zjistila Vaše názory a vnímání výkonu trestu odnětí svobody na doživotí u nás.

Dotazník je samozřejmě anonymní.

PRVNÍ ČÁST

1. Kolik je Vám let?
 - a) 18 – 26
 - b) 27 – 35
 - c) 36 – 44
 - d) 45 a více let

2. Jak dlouho již pracujete u Vězeňské služby ČR?
 - a) Méně než 5 let
 - b) 5 – 10 let
 - c) Více než 10 let

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - a) Základní vzdělání
 - b) Střední bez maturity
 - c) Střední s maturitou
 - d) Vysokoškolské

4. Jaký je Váš rodinný stav?
 - a) Svobodný
 - b) Ženatý
 - c) Rozvedený
 - d) Jiný

5. Máte děti?
 - a) Ano
 - b) Ne

6. Jak dlouho pracuje s doživotně odsouzenými vězni?
.....

7. Chodíte do svého zaměstnání rád?
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím

8. Doplňte větu: Moje práce mne

DRUHÁ ČÁST

9. Myslíte si, že je trest odnětí svobody na doživotí pro pachatele zvlášť závažných zločinů dostatečným trestem?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

10. Cítíte se při výkonu své práce bezpečně?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

11. Považujete doživotně odsouzené vězně při Vaší práci za více problematické než odsouzené ve standardním výkonu trestu? (např. co se týká kázeňských přestupků či mimořádných událostí)

.....

12. Myslíte si, že je potřeba u této skupiny odsouzených střídat vězeňský personál?

.....

13. Myslíte, že Váš přístup k doživotně odsouzeným s ohledem na jejich vysokou nebezpečnost je jiný než k ostatním odsouzeným?

.....

14. Na co si podle Vás nejvíce doživotně odsouzení vězni stěžují?

.....

15. Vypište prosím, s jakými manipulačními technikami jste se setkal u doživotně odsouzených?

.....

16. Souhlasíte s možností podmíněného propuštění doživotně odsouzených vězňů?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

17. Myslíte si, že se doživotně odsouzení dokáží po případném propuštění začlenit zpět do společnosti?

.....

18. Myslíte, že má trest odnětí svobody na doživotí pro potenciální pachatele dostatečně odstrašující účinek?

- a) Ano
- b) Ne

c) Nevím

19. Byl byste u pachatelů zvláště závažných zločinů pro znovuzavedení trestu smrti?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

20. Jaké jsou podle Vás nejčastěji negativní důsledky u doživotního trestu?

.....

21. Napadají Vás nějaká doporučení, jak zacházet s doživotně odsouzenými vězni? (např. ve smyslu komunikace, programu zacházení, předcházení negativním důsledkům ...)

.....

Moc děkuji za Váš čas a vyplnění dotazníku. A přeji jen to dobré, při podle mě velmi namáhavé práci příslušníků Vězeňské služby.